

Programmatic Cooperation Framework for Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Cadru de cooperare programatică CoE/UE (PCF)

*„Consolidarea respectării drepturilor omului în procesul de implementare
a Agendei Digitale a Republicii Moldova”*

Raport privind neutralitatea internetului în Republica Moldova

Elaborat de către Dr. Monica HORTEN

Chișinău, noiembrie 2016

CCP/IG MOL-3/2016

Despre autor

Dr. Monica HORTEN este profesor invitat, la London School of Economics- Școala londoneză de Economie și Științe politice. Dnei a fost un expert independent în Comitetul de experți al Consiliului Europei privind fluxul transfrontalier de trafic de internet și libertatea internetului. Recent, ea a realizat un raport la comanda Centrului pentru democrație și tehnologie în materie de răspundere intermediară și este autoarea a mai multor lucrări academice și a trei cărți cu privire la aspecte de politică în materie de internet. Cea mai recentă carte a sa este „Sistarea internetului” (organizare statală 2016). Anterior, dnei a fost jurnalistă în domeniul telecomunicațiilor și publică în continuare pe blogul Iptegrity.

Surse electronice: Sistarea internetului/

<http://tinyurl.com/zq68hzo>

Iptegrity: <http://www.iptegrity.com>

Lucrare CDT:

<https://cdt.org/insight/content-responsibility-the-looming-cloud-of-uncertainty-for-internet-intermediaries/>

<https://cdt.org/files/2016/09/2016-09-02-Content-Responsibility-FN1-w-pgenbs.pdf>

Rezumat

Neutralitatea internetului constituie un subiect nou de politică pentru Republica Moldova. Guvernul lucrează la implementarea revizuirii cadrului Uniunii Europene (UE) privind telecomunicațiile din 2009, în temeiul Acordului de asociere al UE. Cadrul din 2009 nu menționează neutralitatea internetului, iar Republica Moldova nu are în momentul de față niciun plan de abordare a acestui aspect. Cu toate acestea, în 2015, UE a modificat cadrul privind telecomunicațiile din 2009 pentru a include o lege privind neutralitatea internetului - Regulamentul privind accesul la internetul deschis¹ - și respectiv în 2016, Consiliul Europei a adoptat o Recomandare privind neutralitatea internetului². O chestiune importantă de politică pentru Republica Moldova este să transpună noua lege UE sau ce măsuri ar trebui să ia cu privire la neutralitatea internetului.

Neutralitatea internetului este principiul conform căruia întregul trafic pe internet ar trebui să fie tratat în mod egal, fără interferențe, restricții sau discriminare, indiferent de expeditor sau destinatar, conținut, aplicație sau serviciu, ori echipament terminal. Interferența sau restricția înseamnă blocarea, filtrarea sau încetinirea traficului. Prin urmare, orice încercare din partea furnizorului de rețea de a filtra conținutul sau de a bloca accesul la pagini web sau la anumite platforme sau aplicații ar fi incompatibilă cu principiul neutralității internetului. Consiliul Europei a stabilit că neutralitatea rețelei stă la baza drepturilor utilizatorilor de a primi și a transmite informații și consolidează articolul 10 din Convenția europeană a drepturilor omului, dreptul la libertatea de exprimare.

Neutralitatea internetului devine un aspect politic sensibil atunci când statele sau interesele comerciale restricționează sau aduc atingere traficului. În UE, această situație a apărut în 2009 atunci când anumiți furnizori de rețea au început să blocheze serviciile de voce prin IP, cum ar fi Skype, și au favorizat anumite platforme de conținut, fiind oferite „gratuit” în limitele admise pentru datele unui utilizator. Operatorii au susținut că ar trebui să aibă posibilitatea de a gestiona traficul pe rețelele lor după bunul plac, dar utilizatorii s-au plâns de faptul că comportamentul acestora este discriminatoriu. Tocmai aceste sensibilități au motivat UE să adopte un nou regulament în 2015, numit Regulamentul privind accesul la internetul deschis, care este descris uneori și ca fiind legea neutralității internetului în Europa. Obiectivul politic a fost să se asigure faptul că furnizorii nu blochează conținut sau nu încetinesc aplicații în beneficiul intereselor comerciale.

Blocarea conținutului, a serviciilor sau a aplicațiilor este identificată în Regulamentul privind accesul la internetul deschis ca o încălcare a neutralității internetului. Standardele Consiliului Europei afirmă faptul că blocarea constituie o restrângere a dreptului utilizatorului la libertatea de exprimare și că orice restricționare trebuie să îndeplinească criteriile legale specifice.

În Moldova, aceste sensibilități politice cu privire la gestionarea traficului internet nu au fost recunoscute până acum. Reprezentanții guvernului, industriei și societății civile au declarat că nu știu dacă se întâmplă acest lucru. Disponibilitatea serviciilor de furnizare de lățime de bandă mare în Moldova, cel puțin în zonele urbane, poate însemna că operatorii au mai puține motive să impună restricții în scopuri comerciale.

Prin urmare, aspectul politic este diferit. Sensibilitatea recunoscută în Republica Moldova este blocarea accesului sau a conținutului. Acest lucru a fost evidențiat de multe instituții locale și ONG-uri. Există patru legi diferite care prevăd acest lucru într-un anumit fel. Acest lucru a fost evidențiat

1 Regulamentul (UE) 2015/2120 a Parlamentului și a Consiliului European din 25 noiembrie 2015 de stabilire a unor măsuri privind accesul la internetul deschis și de modificare a Directivei 2002/22/CE privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații.

2 Recomandarea CM/Rec (2016) 1 privind protecția și promovarea dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului la viața privată în legătură cu neutralitatea rețelei.

într-un raport anterior al Consiliului Europei³ ca o chestiune de acțiune politică în ceea ce privește aspecte specifice ale drepturilor omului și neutralității internetului. Într-un raport separat al Institutului elvețian de drept comparat⁴, au evidențiat preocupări în ceea ce privește anumite dispoziții din legea privind drepturile de autor, impactul negativ asupra copiilor și așa numita lege „Big Brother”, care ar putea avea un impact negativ asupra drepturilor omului, în special libertatea de exprimare și viața privată.

Acest raport se va baza pe concluziile menționate. Acesta se va concentra pe blocarea accesului la conținut sau la rețea în Republica Moldova. În special, acesta va cerceta să înțeleagă procesele și procedurile de solicitare a furnizorilor de servicii internet să blocheze și să vadă dacă aceste proceduri vor fi în conformitate cu cerințele legii UE și standardele Consiliului Europei.

Raportul este structurat astfel pentru a oferi un context atât pentru legislația privind neutralitatea internetului în UE, cât și pentru legislația privind internetul în Moldova, inclusiv în prevederile Acordului de asociere al UE, înainte de a oferi o analiză a legislației din Moldova - existentă și în fază de proiect - referitoare la blocarea conținutului și de a sublinia opțiunile politice pentru Moldova. Raportul concluzionează că Moldova ar trebui să ia în considerare transpunerea Regulamentului privind accesul la internetul deschis, în baza faptului că aceasta este o măsură aplicată treptat, în conformitate cu poziția politică existentă, și ar contribui la consolidarea transunerii cadrului privind telecomunicațiile.

Neutralitatea internetului: Standarde UE și CoE

Neutralitatea internetului presupune că furnizorii de rețea ar trebui să trateze întregul trafic în mod egal, fără discriminare, restricții sau interferențe. Aceasta este independentă de expeditor sau destinatar, locație, conținut, aplicație sau serviciu, ori de tipul terminalului utilizatorului final.

Această definiție este extrasă din Regulamentul privind accesul la internetul deschis⁵ care a fost adoptat de către Uniunea Europeană în 2015 și, uneori, este cunoscut, de asemenea, ca legea neutralității internetului în Europa. Obiectivul Regulamentului este de a garanta accesul la internetul deschis și drepturile utilizatorilor de a transmite și a primi informații și conținut la alegere, iar acest lucru se aplică tuturor platformelor, aplicațiilor și serviciilor. Acesta consolidează dreptul la libertatea de exprimare consacrat prin articolul 10 din Convenția europeană a drepturilor omului, care este un drept bidirecțional de a primi și a transmite informații. Se poate argumenta că acesta servește pentru a proteja acest drept. Acest lucru este sprijinit de standardele Consiliului Europei, exprimate în Recomandarea din 2016 privind libertatea internetului.⁶

Organismul autorităților europene de reglementare (BEREC) a stabilit șapte principii care explică acest Regulament în termeni foarte simpli. Aceste principii sunt: fără blocare, fără încetinire, fără modificare, fără restricții, fără interferențe, fără degradare și fără discriminare.

Regulamentul interzice furnizorilor de rețea să trateze traficul conform unor considerații comerciale. În special, acesta le interzice acestora să împiedice prin contract utilizatorii să acceseze anumite servicii sau conținuturi, utilizând măsuri tehnice, cum ar fi blocarea. De asemenea, Regulamentul interzice furnizorilor de rețea netaxabilă practica de restricționare a accesului, în cazul în care anumite aplicații nu iau în calcul un plafon de date convenite prin contract. De asemenea, acesta nu permite utilizatorilor să favorizeze propriile servicii, cum ar fi IPTV, într-o măsură, care ar putea încetini sau împiedica accesul la o conexiune deschisă la internet sau la alte servicii și aplicații pe internet. Foarte important, nu permite furnizorilor de rețea să blocheze accesul

3 Consolidarea respectării drepturilor omului în procesul implementare a Agendei Digitale a Republicii Moldova, raport privind protecția drepturilor omului pe internet, elaborat de Olga Demian, consultant al Consiliului Europei.

4 Institutul elvețian de drept comparat, *Studiu comparativ privind blocarea, filtrarea și retragerea conținutului ilegal de pe internet*, extras, paginile 452-471.

5 Consultați nota de subsol 1.

6 CM/Rec(2016)5.

la conținut.

Prin urmare, principiul conform căruia furnizorii de rețea nu ar trebui să blocheze este consacrat prin lege.

Cu toate acestea, Regulamentul recunoaște că uneori este nevoie de furnizori de rețea pentru a depăși limitele regulii „fără blocare”. Spre exemplu, o instanță poate uneori dispune ca furnizorii de rețea să abordeze conținutul ilegal prin blocarea acestuia sau aceștia trebuie să gestioneze atacurile cibernetice sau, uneori, rețelele devin pur și simplu congestionate. Prin urmare, oare numai în aceste trei circumstanțe, Regulamentul prevede o excepție în care furnizorii pot afecta traficul?

Cu alte cuvinte, furnizorii de rețea pot bloca conținutul în cazul în care au primit un ordin judecătoresc conform căruia un anumit conținut ar trebui să fie blocat. Legea este clară în ceea ce privește faptul că furnizorii nu ar trebui să stabilească legalitatea conținutului - dimpotrivă, aceasta solicită ca orice conținut ilicit să fie identificat de către o instanță sau o autoritate publică competentă și să fie notificat către furnizor prin intermediul unui ordin, care trebuie să specifice exact ce conținut trebuie blocat și locația exactă a acestuia.

Mai mult, Regulamentul permite furnizorilor de rețea să blocheze orice sursă a unui atac asupra rețelei, cum ar fi contestarea serviciului, amenințări persistente avansate sau malware, iar aceștia pot restricționa traficul pentru a gestiona congestionarea. Însă astfel de măsuri ar trebui să fie specifice și numai atâta timp cât este necesar pentru a atinge obiectivul, cu condiția să se trateze în mod egal categoriile echivalente de trafic. Furnizorii de rețea ar trebui să fie transparenți în ceea ce privește orice blocare sau alte servicii de gestionare a traficului, iar autoritățile de reglementare i se atribuie noi competențe pentru a monitoriza și pune în aplicare toate aceste dispoziții.

Regulamentul privind accesul la internetul deschis se bazează pe principiile deja stabilite în directiva privind comerțul electronic⁷ care reglementează furnizorii de servicii de internet, iar companiile gazdă (inclusiv platformele de mass-media socială, gazdele de fișiere, serviciile de tip cloud și gazdele paginilor web) sunt de asemenea reglementate de directiva privind comerțul electronic. Directiva privind comerțul electronic stabilește că furnizorii de servicii de internet, în calitate de *simple mijloace de transmitere* care nu răspund pentru informațiile transmise, a prevăzut ca aceștia să nu inițieze comunicarea, nici să aleagă destinatarul sau expeditorul. De asemenea, aceasta prevede faptul că furnizorii nu pot primi o *obligație generală de monitorizare*. Deși acest lucru nu specifică neutralitatea rețelei și nu este la fel de bine definit ca accesul la internetul deschis, aceasta stabilește un principiu conform căruia rețeaua este neutră în ceea ce privește conținutul.

De asemenea, directiva privind comerțul electronic stabilește posibilitatea unei instanțe de a solicita furnizorilor de rețea să blocheze conținutul ilegal și ilicit. Intenția inițială în legătură cu drepturile de autor și directiva privind comerțul electronic funcționează împreună cu alte două - Directiva privind drepturile de autor din 2001⁸ și Directiva privind punerea în aplicare a drepturilor de proprietate intelectuală din 2004⁹. Principiile prevăzute în Directiva privind comerțul electronic sunt susținute de jurisprudența Curții Europene de Justiție¹⁰ și a Curții Europene a Drepturilor Omului¹¹, precum și a instanțelor naționale ale statelor membre UE.

Regulamentul privind accesul la internetul deschis actualizează cadrul de telecomunicații din 2009. Acesta este cadrul legal care reglementează furnizorii de rețea cu bandă largă. Acesta le permite acestora să se constituie ca societate care furnizează servicii de acces la internet și reglementează accesul la infrastructură - cum ar fi cabluri, conducte și piloni - interconectare la rețea, drepturi ale utilizatorilor, transparență și contracte. De asemenea, acesta reglementează protecția datelor pentru

7 Directiva 2000/31/CE.

8 Directiva 2001/29/CE.

9 Directiva 2004/48/CE.

10 CEJ, Scarlet extins, Cauza nr. C-70/10, Hotărârea din 24 noiembrie 2011.

11 CtEDO, Yildirim c. Turkey, Cererea nr. 3111/10, Hotărârea din 18 decembrie 2010.

furnizarea unei rețele¹². Republica Moldova este în proces de implementare a acestui cadru.

Internetul în Republica Moldova

Republica Moldova a acordat prioritate dezvoltării comunicațiilor electronice ca un element cheie pentru viitorul țării în cadrul strategiei Moldova Digitală 2020¹³. Pilonul 1 al strategiei are ca scop îmbunătățirea capacității, acoperirii și accesului la infrastructura rețelei. Pilonul 2 al strategiei are ca scop promovarea conținutului și serviciilor digitale. Obiectivul politic este de a furniza sisteme și servicii care vor stimula competitivitatea industriei în Moldova și accesul la informații și alte beneficii sociale pentru cetățeni.

În momentul de față există 544 de furnizori de servicii de comunicații electronice în evidență în registrul public al autorității de reglementare ANRCETI¹⁴. La sfârșitul anului 2015 erau 534.393 de abonați la banda largă fixă. Ceea ce este deosebit de interesant este faptul că peste jumătate din conexiunile fixe la internet sunt prin fibră la locație și mai puțin de jumătate au o viteză între 30-100 Mbiți/s/. Alți 34 la sută din abonați ating viteze cuprinse între 10-30 Mbiți/s, iar 10 la sută ating viteze între 2-10 Mbiți/s. Conform autorității de reglementare ANRCETI, numai o mică minoritate atinge viteze sub 2 Mbiți/s. Aceste procente sunt importante deoarece înseamnă că Republica Moldova se compară favorabil într-un clasament la nivel mondial privind vitezele de conexiune la internet¹⁵.

De asemenea, acest lucru sugerează că există o piață competitivă. Cu toate acestea, la o analiză mai atentă, imaginea nu este foarte simplă. Majoritatea abonaților care au parte de aceste viteze ridicate locuiesc în capitală, Chișinău, unde 77 la sută din cei 170.000 de abonați au conexiune prin fibră¹⁶. Utilizatorii sofisticăți din mediul urban cu conexiuni cu lățime de bandă foarte mare par să nu aibă dificultăți cu descărcarea sau accesarea serviciilor. Acest lucru poate explica de ce pare că există puțină recunoaștere a problemelor care au determinat introducerea regulamentului privind neutralitatea internetului în UE.

Cu toate acestea, fosta companie de monopol și operatorul tradițional, Moldtelecom este actorul dominant, fiind singura rețea cu infrastructură care acoperă întreaga țară, iar în multe zone rurale poate fi singurul furnizor. Utilizatorii din zonele rurale tind să obțină viteze mai mici, iar majoritatea sunt încă pe conexiuni prin fire de cupru. Acest lucru reflectă un dezechilibru urban/rural semnificativ, care a fost recunoscut de guvern în cadrul strategiei Moldova Digitală 2020.

Conform datelor statistice ANRCETI pentru al doilea trimestru din 2016, Moldtelecom are o pondere de 63 la sută din venituri pentru furnizarea internetului fix și 66 la sută din baza de abonați. Cel mai apropiat rival al acestuia este Starnet cu o pondere de 21 la sută din venituri și aproximativ 20 la sută din abonați și Sun Communications cu aproximativ nouă la sută din venituri și 6,6 la sută din abonați. Toți ceilalți operatori au aproximativ 7 la sută din abonați. Din acest motiv, Moldtelecom a fost desemnat de către autoritatea de reglementare drept o putere importantă pe piață¹⁷ în scopul legii concurenței; cu toate acestea, acest lucru nu oferă autorității de reglementare competența de a aborda o situație (ipotetică) în care SMP ar putea bloca accesul la conținut. Într-o astfel de situație, ar fi necesare competențe suplimentare pentru autoritatea de reglementare în

12 Directiva 2002/19/CE, Directiva 2002/20/CE, Directiva 2002/21/CE, Directiva 2002/22/CE, Directiva 2002/56/CE, modificată de Directiva 2009/136CE și Directiva 2009/140CE.

13 Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”.

14 http://en.anrceti.md/lista_furnizori_servicii_retele_ce.

15 Washington Post: Cum se compară vitezele de internet de stat în țările din întreaga lume, 8 ianuarie 2015. Disponibil la: <https://www.washingtonpost.com/blogs/govbeat/wp/2015/01/08/how-state-internet-speeds-compare-with-countries-around-the-world/>.

16 ANRCETI Evoluția pieței de comunicații electronice în 2015, pp27-28.

17 ANRCETI va aproba tarife pentru serviciile de telefonie fixă ale JSC Moldtelecom în conformitate cu cerințele legislației în vigoare, comunicat de presă, 1 martie 2011.

temeiul Regulamentului privind accesul la internetul deschis.

Un număr mare de cetățeni din Republica Moldova accesează internetul prin intermediul telefonului mobil. În Republica Moldova există 4,3 milioane de telefoane mobile, reflectând o rată de pătrundere de 121 %. Numărul utilizatorilor care accesează internetul prin intermediul telefonului mobil era de 1.760.060. Dintre aceștia, 298.000 s-au abonat la o conexiune dedicată de bandă largă de telefonie mobilă. În serviciile de internet mobil, piața este mai echilibrată. Orange Moldova este cel mai mare actor, cu 37 la sută din utilizatori, Moldcell (deținut de Teliasonera) are 34 la sută, iar Moldtelecom are 27 la sută. Datele statistice indică faptul că rețelele 3G și 4G/LTE au o acoperire bună. Orange Moldova are o acoperire de 84 % a serviciilor 4G/LTE și atât Orange, cât și Moldtelecom au o acoperire de 99 % a serviciilor 3G¹⁸.

Atunci când au fost întrebați în legătură cu problemele privind neutralitatea internetului, operatorii de telefonie mobilă Moldcell și Orange, au declarat pentru acest raport că nu filtrează conținutul, nici nu gestionează traficul. Moldcell insistă că nu are capacitatea de a bloca conținutul. Orange declară că are această capacitate, dar va proceda astfel numai dacă primește un ordin judecătoresc.

Cu toate acestea, blocarea internetului - conținut sau acces - este un potențial subiect sensibil în Republica Moldova, iar ONG-urile intervievate pentru acest raport și-au exprimat preocuparea cu privire la noile legi care prevăd blocarea. Acestea sunt preocupate cu privire la definițiile ample care ar putea avea ca rezultat blocarea conținutului și lipsa măsurilor de siguranță. O preocupare importantă se referă la posibilitatea blocării din motive politice, spre exemplu, blocarea cu scopul de a suprima opoziția politică, care ar fi o formă de cenzură. În timpul așa numitei „Revoluții Twitter” din 6-12 aprilie 2009, accesul la internet a fost blocat pentru aproximativ o zi și, conform unui raport din partea Unimedia, autoritățile nu au putut să explice cine a dispus acest lucru. Același raport sugerează că odată ce blocarea accesului a fost ridicată, anumite jurnale nu au putut fi obținute¹⁹. Conform ONG-urilor intervievate, nu a existat nicio anchetă ulterioară. Într-un caz mai recent, o stație de televiziune a opoziției a fost scoasă din grila de programe.

Cel puțin unul dintre operatorii rețelei de telefonie mobilă cu care s-a discutat pentru acest raport a insistat asupra faptului că nu a blocat accesul la internet în timpul protestelor. Operatorul insistă că ar trebui să existe un ordin judecătoresc sau, cel puțin, o cerere scrisă înainte de a lua o astfel de măsură. Operatorii de telefonie mobilă și ONG-urile și-au exprimat preocuparea cu privire la acordarea de libertate instanțelor pentru stabilirea ordinelor de blocare, pe baza faptului că instanțele nu au expertiza juridică complicată care există în statele membre UE. Furnizorii de rețea au solicitat să existe mai multe orientări disponibile pentru instanțe și ca orice legi privind blocarea să fie redactate cu precizie și claritate.

Pe baza analizei contextuale de mai sus, este posibil să se concluzioneze faptul că blocarea, și nu alte forme de gestionare a traficului, este problema importantă pentru Republica Moldova, în ceea ce privește neutralitatea internetului și că ar putea fi necesare competențe de reglementare suplimentare pentru abordarea acesteia.

Peisajul politic în Republica Moldova

Politica referitoare la telecomunicații și aspecte legate de internet este stabilită de Acordul de asociere dintre Moldova și Uniunea Europeană, care a fost publicat în Jurnalul Oficial al UE la 30 august 2014 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2016.

18 ANRCETI Evoluția pieței în ceea ce privește comunicațiile pe mobil, Q2 2016.

19 Comisia Nagacevschi încă nu știe cine a ordonat blocarea internetului în perioada 7-9 aprilie: „E o scăpare!” <http://unimedia.info/stiri/-18971.html>.

În temeiul acestui acord, Republica Moldova a pus în aplicare cadrul privind telecomunicațiile în UE din 2009²⁰ și Directiva privind comerțul electronic²¹, acestea fiind cadrul care reglementează furnizorii de servicii de internet. O cerință suplimentară este punerea în aplicare a Directivei privind drepturile de autor²² și a Directivei de consolidare a drepturilor de proprietate intelectuală²³, pe care Republica Moldova a îndeplinit-o deja (a se vedea mai jos). Mai mult, acordul obligă Republica Moldova să garanteze pentru drepturile omului în temeiul Convenției europene a drepturilor omului (CEDO) și să împărtășească cea mai bună practică în materie de drepturi ale omului în combaterea terorismului²⁴. Acesta angajează Republica Moldova să se asigure că se respectă statul de drept, precum și drepturile omului și libertățile fundamentale²⁵

Articolul 32 din Constituția Republicii Moldovei și *Legea nr. 64 privind libertatea de exprimare din 23 aprilie 2010* garantează dreptul la libertatea de exprimare.

Legea nr. 241 din 15 noiembrie 2007 privind comunicațiile electronice este în curs de modificare pentru a îndeplini cerințele cadrului privind telecomunicațiile în UE din 2009. Cadrul din 2009 nu prevede neutralitatea internetului, dar neutralitatea internetului a fost un considerent care a stat la baza dispozițiilor referitoare la contractele utilizatorilor finali și la transparență²⁶. Legea UE forțează furnizorii de rețea să își declare practicile de gestionare a traficului și să informeze utilizatorii dacă, spre exemplu, blochează conținutul, aplicațiile sau serviciile și în ce temei procedează astfel. Textul din transpunerea Republicii Moldovei este foarte asemănător cu legislația din UE; cu toate acestea, ar fi înțelept să se confirme că înțelesul textului este același.

Regulamentul privind accesul la internetul deschis înăsprește cerințele de transparență, deoarece este clar că furnizorii de rețele nu trebuie să blocheze fără un ordin judecătoresc. Acesta oferă autorității de reglementare competențe specifice pentru a monitoriza gestionarea traficului și blocarea de către furnizorii de rețea, precum și a-i sancționa pe aceștia. Cu toate acestea, acesta a fost adoptat după elaborarea Acordului de asociere UE - Republica Moldova, dar înainte de a intra oficial în vigoare.

Prin urmare, Regulamentul privind accesul la internetul deschis nu este o cerință de transpunere, iar acest lucru a fost evidențiat de către Ministerul TIC. De asemenea, Ministerul TIC a declarat că nu există nicio acțiune de filtrare sau interferență cu traficul de internet din partea furnizorilor de rețele. Ministerul nu este de acord cu filtrarea, comentând că orice fel de mandat de stat pentru filtrare ar impune un cost furnizorilor de rețea, iar aceste costuri ar fi puse pe seama utilizatorilor. Ministerul TIC nu are competența de a aborda multe dintre politicile care afectează neutralitatea internetului, deoarece acestea sunt în competența altor ministere sau organisme de reglementare și, în acest sens, poate emite doar un aviz cu privire la proiectele de lege. Acesta nu are competență asupra calității serviciului privind rețelele, deoarece acesta este rolul autorității de reglementare. Acesta nu are competența de a aborda drepturile de autor, care intră sub incidența Agenției IP (AGEPI) sau a legislației referitoare la protecția copiilor, pentru care este competent Ministerul Cultură.

Acesta nu are competență asupra revizuirilor *proiectului de lege de modificare a Legii nr. 284-XV din 22.07.2004 privind comerțul electronic*, care este responsabilitatea Ministerului de Economie. Aceste revizuiți vor pune în aplicare directiva privind comerțul electronic în UE, în special dispoziția privind *simpliciter*: *furnizorul de servicii nu este responsabil pentru informațiile*

20 Consultați Acordul de asociere dintre UE și Republica Moldova, sub-secțiunea 5 Rețele și servicii pentru comunicații electronice; și ANEXA XXVIII-B.

21 Ibid secțiunea 6 Comerț electronic.

22 Ibid, secțiunea 2 Standarde cu privire la drepturile de proprietate intelectuală.

23 Ibid, articolul 324.

24 Ibid articolul 19.

25 Ibid articolul 2, articolul 4.

26 Articolele 20 și 21 din Directiva 2009/136/CE.

transmise, cu, condiția ca furnizorul să nu inițieze transmisia și să nu selecteze destinatarul transmisiei (articolul 12/2). De asemenea, proiectele de revizuire nu implementează nicio obligație generală de monitorizare: Furnizorii de servicii nu au nicio obligație privind supravegherea generală a informațiilor pe care le transmit sau le stochează [...] sau nicio obligație generală de a căuta activ fapte sau circumstanțe care indică că activitățile sunt ilegale (articolul 12/1).

Autoritatea de reglementare independentă, ANRECETI, a declarat că nu au știut de niciun caz de restricționare a blocării din partea furnizorilor de rețele și ne-a direcționat la AGEPI cu privire la drepturile de autor. Aceasta nu a participat la consultările privind noua lege a comerțului electronic, deoarece nu face parte din competența acesteia. Aceasta a subliniat faptul că calitatea rețelei serviciului este de competența lor și este o activitate ce va trebui să o abordeze după punerea în aplicare a cadrului normativ privind telecomunicațiile din 2009.

ANRCETI este un membru al unui organism al autorităților de reglementare din statele care au încheiat un Acord de aderare la UE, cunoscut drept rețea a autorităților de reglementare din cadrul EaP (EaPeReg). Rețeaua vizează aplicarea celor mai bune practici în reglementarea privind telecomunicațiile și urmărește pas cu pas organismul autorităților europene de reglementare (BEREC). Neutralitatea internetului este pe agenda din 2017, iar ANRCETI este familiarizată cu Regulamentul privind accesul la internetul deschis.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului și-a exprimat sprijinul ferm pentru neutralitatea internetului precum și importanța acestuia pentru protejarea pluralismului mass-mediei și a discursului democratic. Consiliul a declarat că nu a știut de niciun serviciu audiovizual care să fie blocat sau restricționat de către furnizorii de rețea. Exemplul a fost citat de Comcast²⁷ în Statele Unite în ceea ce privește discriminarea împotriva unui concurent prin încetinirea fluxului de trafic al acestuia - dar din cunoștințele reprezentanților Consiliului, nu s-a întâmplat nimic de genul acesta în Republica Moldova. Consiliul este preocupat de dezvoltarea televiziunii IP, care este oferită în Republica Moldova și s-a înțeles că este oferită ca un pachet de abonare similar cu televiziunea convențională. Preocuparea principală a Consiliului este cu privire la drepturile și taxele de licență, care nu reprezintă un aspect al neutralității internetului. De asemenea, Consiliul este preocupat de pachetele cu triplă funcționalitate care încorporează abonamentele de televiziune cu telefon și internet, dar acest lucru a fost legat, în principal, la peisajul concurențial și nu s-a considerat că este un aspect privind neutralitatea internetului.

Centrul Național pentru Protecția Datelor a ridicat problema de interceptare a comunicărilor utilizatorilor pe internet prin aplicarea legii în scopul supravegherii. Există preocupări serioase privind drepturile omului în ceea ce privește o astfel de supraveghere. Conform modificărilor la *Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29 martie 2012*, acesta va primi competențe suplimentare de a inspecta o astfel de supraveghere în cazul în care aceasta se referă la prelucrarea datelor cu caracter personal. Conform transpunerii cadrului privind telecomunicațiile în UE, acesta va avea competența de a supraveghea prelucrarea datelor cu caracter personal în contextul transmisiei telecomunicațiilor.

Legile și blocarea în Republica Moldova

Blocarea nu este considerată a fi un comportament neutru din partea furnizorilor de rețea și, prin urmare, este incompatibilă cu principiul neutralității internetului. Singurele excepții sunt cele stabilite de legea din UE și anume punerea în aplicare a unui ordin judecătoresc, tratarea unei rețele de securitate sau congestie. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că blocarea constituie o atingere adusă drepturilor fundamentale ale libertății de exprimare și vieții private.

27 Comisia Federală de Comunicații 20 august 2008.

După cum a fost subliniat mai sus, acest raport se va concentra pe posibilitatea blocării accesului la conținut sau la rețea. Se va concentra pe procesele și procedurile care sunt prevăzute de legile existente sau proiectele de lege. Considerentul cheie pentru acest raport va fi compatibilitatea legii din Republica Moldova cu standardele UE și CoE, astfel cum sunt reprezentate de cadrul legal al UE și de Recomandarea CM/Rec (2016)1 privind protecția și promovarea dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului la viață privată în ceea ce privește neutralitatea rețelei.

Punerea în aplicare a legii

Există două legi noi care prevăd blocarea conținutului de internet de către autoritățile de punere în aplicare a legii.

Legea nr 161 privind modificarea și completarea anumitor acte legislative (cunoscută ca legea Big Brother) prevede blocarea conținutului legat de pornografie infantilă, terorism, propagandă de război, discurs de instigare la ură sau de difuzarea instrucțiunilor privind modul de comitere a infracțiunilor. Aceasta modifică *Legea nr. 20 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice* cu privire la obligația furnizorilor de servicii, creând o nouă obligație a acestora de a bloca conținutul. De asemenea, aceasta modifică codul penal și, prin urmare, s-ar părea că stabilește răspunderea penală a furnizorilor de servicii de internet care nu respectă ordinele de blocare.

Legea în sine nu conține definiții ale conținutului ilegal, dar se pare că se intenționează trimiterea la Codul penal unde sunt definite infracțiunile. Pe această bază, se deduce faptul că aceasta se referă la următoarele dispoziții: Articolul 208/1 privind pornografia infantilă; articolul 140 privind propaganda de război; articolul 134/11 și 278-280 privind actele de terorism, precum și finanțarea activităților teroriste și recrutarea în scopul terorismului; articolul 346 privind îndemnul la ură, discriminare națională, rasială sau religioasă, la ostilitate sau violență (discurs de instigare la ură).

Textul oferit pentru acest raport a prevăzut că blocarea ar trebui să fie „astfel cum este determinată de lege”, dar nu a specificat procesul de obținere a ordinului de blocare. În discuțiile cu reprezentanții Procuraturii, am fost informați că proiectul a fost modificat pentru a clarifica faptul că blocarea paginilor web poate fi realizată numai printr-un ordin judecătoresc sau prin utilizarea listei „celor mai răi” a Interpol. Am fost asigurați că aceasta este o listă foarte restrânsă, care conține numai pornografia infantilă ca cea mai atroce.

A fost explicat de Procuratură că se va efectua o investigație penală care va stabili elementele unui delict și, prin urmare, dovezile trebuie să fie testate într-o instanță, înainte ca ordinul să poată fi emis. Procuratura asigură asupra faptului că nu există nicio listă de blocare care să fie compilată de către stat. Reprezentanții autorității de punere în aplicare a legii asigură faptul că a fost eliminată o cerință aparentă de compilare și menținere a listei de blocare.

Pe această bază, legea trebuie să respecte cerința în temeiul Regulamentului privind accesul la internetul deschis în UE pentru un ordin judecătoresc care urmează să fie deservit înainte ca furnizorii de rețea să blocheze conținutul, deși nu am văzut un text în care sunt specificate modificările de mai sus. Se recomandă ca textul final al legii să fie verificat pentru a se stabili dacă sunt specificate cerințele pentru un ordin judecătoresc și lista Interpol.

De asemenea, am fost asigurați că a fost eliminată o referință la drepturile de autor (articolul 185/1 din Codul penal), aparent ca răspuns la societatea civilă.

Proiectul de lege inițial a făcut apel la implementarea blocării utilizând mijloace tehnice, astfel cum este determinat prin lege, a tuturor adreselor IP alocate locației în care se află conținutul. Acest lucru ar putea fi problematic, deoarece blocarea prin adresa IP este cunoscută a determina supra-blocarea conținutului care poate fi pe pagina web sau platforma de găzduire, dar nu este supusă

ordinului judecătoresc. Un proiect ulterior a eliminat cerința privind adresele IP și a modificat textul pentru a exprima faptul că furnizorul de rețea ar trebui să utilizeze mijloace tehnice, astfel cum sunt stabilite prin lege, blocarea accesului „din propriul sistem de informații către pagini web”. Această formulare mai generală ar trebui să permită instanței să interpreteze legea mai restrictiv și să utilizeze o metodă direcționată de blocare mai precisă. Acest lucru este pentru a proteja conținutul legitim de blocare.

În ceea ce privește protecția drepturilor omului și a libertății de exprimare, ar fi recomandat să se introducă măsuri de protecție adecvate, iar orice ordine trebuie să fie strict necesare și proporționale.

Proiectul de lege nr 281 [mandat de securitate] privind modificările și completările aduse anumitor acte legislative conferă competențe serviciilor de securitate și informație de a bloca o gamă largă de conținut legat de extremism și atacuri asupra Constituției Republicii Moldova. Acesta modifică Legea nr. 54-XV din 21 februarie 2003 privind desfășurarea activității extremiste, articolul 8: Caracterul inadmisibil al utilizării rețelelor de telecomunicații publice pentru desfășurarea activității extremiste. Această modificare creează competențe pentru serviciile de securitate și informații de a dispune blocări provizorii asupra conținutului de internet fără un ordin judecătoresc. Legea specifică rețelele sociale, blog-urile, paginile web, portalurile și forumurile. Se așteaptă ca furnizorii de servicii internet să execute blocarea în termen de patru ore și aceasta poate rămâne în vigoare până la 60 de zile. Se așteaptă ca serviciile de securitate și informații să notifice instanțele în termen de cinci zile.

Proiectul de lege nr 281 face un apel către serviciile de securitate și informații să lucreze cu Ministerul TIC pentru a dezvolta o procedură pentru notificarea și implementarea blocărilor. De asemenea, acesta modifică diferite definiții din Codul penal. Există un nou articol 134/14 care definește extremismul ca fiind orice organizație sau material în legătură cu care există o hotărâre judecătorească definitivă referitoare la activitatea extremistă. Articolul 337 Periclitarea gravă a securității din Republica Moldova, este cu privire la furtul secretelor de stat. Articolul 346 introduce o nouă dispoziție privind propagarea materialului nazist sau xenofob (discurs de instigare la ură); difuzarea materialului extremist, crearea, gestionarea sau organizarea activității, ori participarea într-o organizație extremistă. Legea modifică și articolul 340-341 în legătură cu amenințările la adresa Constituției:

340 /1 Acțiuni care vizează regimul constituțional din Republica Moldova. Aceasta vizează subminarea, suprimarea sau eliminarea suveranității, independenței sau integrității teritoriale. 341/ Apeluri care amenință regimul constituțional din Republica Moldova. Această dispoziție vizează orice formă de organizare, difuzare sau apeluri publice menită să dea jos regimul constituțional.

Cu toate acestea, un motiv de îngrijorare este faptul că aceste definiții sunt foarte generale și fără orientări suplimentare ar putea fi predispuși la o varietate largă de interpretări, iar riscul este că acestea ar putea deveni o pârgă de cenzură pentru opoziția politică.

Regulamentul privind accesul la internetul deschis permite emiterea de ordine din partea autorităților publice investite cu competențe relevante, iar intenția acestora este de a permite furnizorilor de rețea să respecte cerințele legii penale, și totodată impune respectarea legii Uniunii Europene care include respectarea Convenției europene a drepturilor omului. S-ar părea că proiectul de lege nr 281 nu conține măsuri de protecție adecvate împotriva blocării conținutului legal și a direcționării incorecte a conținutului, în special având în vedere caracterul foarte general al definițiilor și preocupările legitime cu privire la statele care ordonează blocări pe internet în urma Revoluției Twitter din 2009. Se recomandă ca această lege să fie revizuită cu privire la dreptul la libertatea de exprimare și dreptul la libertatea de întrunire și de asociere.

Nu este clar cum ar funcționa *Legea nr 161* (legea Big Brother) împreună cu *proiectul de lege nr 281* (mandatul de securitate).

Drepturi de autor

Drepturile de autor sunt incluse în acest raport deoarece deținătorii drepturilor au contactat furnizorii de rețea pentru a solicita blocarea conținutului cu scopul de a pune drepturile în aplicare. Punerea în aplicare a drepturilor de autor reprezintă realizarea unei forme de acțiune fie pentru a opri o încălcare, fie pentru a pedepsi contravenientul. În contextul internetului, acțiunea de punere în aplicare înseamnă blocarea paginii web unde apare copia contrafăcută.

Operatorii de rețele de telefonie mobilă Moldcell și Orange raportează că primesc regulat (zilnic) comunicări de la deținătorii de drepturi cu astfel de solicitări. Orange a confirmat că răspunde că va bloca numai dacă primește un ordin judecătoresc. Moldcell declară că în momentul de față nu are capacitatea de a bloca.

Se înțelege de la AGEPI faptul că agenția nu are competența de a formula cereri de punere în aplicare. Atunci când a fost solicitat pentru o notificare și un proces de blocare, AGEPI a declarat că nu era în competența acestuia. Procesul de blocare, așa cum îl înțeleg aceștia, este faptul că poliția ar trebui să obțină dovezi și să identifice orice încălcare a drepturilor de autor. Procuratura este responsabilă apoi pentru aducerea cauzei în instanță în temeiul articolului 185/1 din Codul penal. AGEPI a reclamat faptul că nu există transparență în acest proces și că din cauza faptului că este efectuată o cercetare penală, nu poate afla detalii. Aceasta este informată numai în legătură cu un caz de blocare, în 2010, al paginii web *torrents.md*.

Acest proces a fost confirmat de Procuratură, care a insistat că o pagină web poate fi blocată numai dacă este obținut ordinul judecătoresc. Aceștia au declarat că vor investiga numai pe baza unei plângeri, iar apoi trebuie să găsească dovezi ale unei infracțiuni pentru a aduce cazul în instanță. Aceștia ar trebui să dovedească faptul că s-a obținut profit de pe urma infracțiunii. Cerința de a stabili profitul obținut a fost dificilă pentru a obține suficiente dovezi în vederea trimiterii în judecată. Prin urmare, aceștia au confirmat că a existat o singură trimitere în judecată, iar aceasta a fost pentru pagina web *torrents.md*.

Punerea în aplicare a drepturilor de autor este reglementată de *Capitolul IX din Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe nr. 139 din 7 februarie 2010*. Se remarcă articolul 1 59-62 și articolul 66.

Articolul 59 (Măsuri provizorii și de precauție) și articolul 61 (Interdicții) pun în aplicare Directiva 2004/48/CE de punere în aplicare a drepturilor la proprietate intelectuală (IPR). Această directivă funcționează împreună cu alte două directive - Directiva 2001/29/CE privind drepturile de autor într-o societate informațională (directiva privind drepturile de autor) și Directiva 2000/31/CE (directiva privind comerțul electronic) pentru a crea un echilibru în temeiul legislației UE între interesele furnizorilor de servicii de internet (ISP), utilizatori și deținătorii de drepturi. Aceasta stabilește un cadru legal în care furnizorii de servicii internet sunt protejați împotriva ordinelor de blocare generală, dar în care deținătorii de drepturi solicită instanțelor o interdicție. O astfel de interdicție poate necesita ca și furnizorul de servicii internet să blocheze conținutul.

Există o jurisprudență a instanțelor naționale și a Curții Europene de Justiție care interpretează cum ar trebui încadrată o astfel de interdicție. Aceasta ar trebui să fie specifică în privința încălcării conținutului, cu indicarea locației conținutului, precum și a fișierului exact. Curtea Europeană de Justiție a clarificat faptul că acele interdicții care necesită monitorizarea întregului conținut, pentru o perioadă nelimitată de timp și pe costul furnizorului de servicii internet nu sunt compatibile cu legislația UE.

Articolul 66 urmărește să tragă la răspundere furnizorii de servicii internet în cazul în care aceștia nu iau măsuri atunci când sunt notificați de către deținătorii de drepturi. Acesta ar acorda o

răspundere suplimentară furnizorului de servicii internet să blocheze conținutul la solicitarea directă a deținătorilor de drepturi. Spre exemplu, articolul 66/1(b) este elaborat în sens foarte larg, afirmând faptul că furnizorii de servicii internet sunt răspunzători în cazul în care sunt informați cu privire la conținut care încalcă drepturi cu privire la „activarea, susținerea financiară sau contribuirea la” încălcare. Această elaborare amplă lasă un domeniu de aplicare foarte larg pentru impunerea unei răspunderi care ar fi incompatibilă cu legislația UE. Articolul 66/1(d) urmărește să facă intermediarii răspunzători pentru legături și ar fi, de asemenea, incompatibil cu cadrul UE. Legislația UE spune că furnizorii de servicii de internet nu sunt răspunzători pentru nimic, deoarece aceștia reprezintă simple mijloace de transmitere. Mai mult, în procesul de punere în aplicare a Directivei cu privire la drepturile de proprietate intelectuală, legea respectă deja legislația UE și oferă deținătorilor de drepturi posibilitatea de a solicita consolidarea drepturilor acestora.

Se înțelege faptul că AEGPI a propus o versiune modificată a articolului 66, care a fost ulterior retrasă din Parlament. O nouă propunere se află în curs de elaborare și o copie a acesteia a fost solicitată pentru acest raport, dar nu a fost văzută. La Masa rotundă, părțile interesate din industrie au solicitat ca AEGPI să desfășoare o consultare. Având în vedere faptul că legea pune deja în aplicare cadrul pentru drepturi de autor al UE, este neclar care ar fi scopul oricărei versiuni modificate a articolului 66, iar recomandarea acestui raport este că articolul 66 este, prin urmare, inutil și ar trebui să fie eliminat.

De asemenea, s-a remarcat faptul că Republica Moldova este în proces de punere în aplicare a Directivei privind comerțul electronic, iar instituția responsabilă este Ministerul Economiei. *Proiectul de lege care modifică Legea nr. 284-XV din 22.07.2004 privind comerțul electronic, articolul 12/1 și articolul 12 /2* implementează articolele 12 și 15 din directiva privind comerțul electronic. Aceste două dispoziții par a fi implementate conform legislației UE.

Cu toate acestea, este de remarcat faptul că implementarea articolului 14 din Directiva privind comerțul electronic, aplicabil furnizorilor de spații de găzduire, diferă de legislația UE. Acesta este articolul 12/4 din *proiectul de lege care modifică Legea nr. 284-XV*, care specifică în detaliu o notificare și procesul de înregistrare. Acest proces se aplică în sens mai larg decât drepturile de autor și poate să nu respecte legislația UE. Acesta introduce posibilitatea unei persoane private (*partea în cauză*) de a solicita blocarea conținutului de pe o platformă sau o gazdă de fișiere. Acesta încorporează o posibilitate pentru persoana care a încălcat conținutul afectat să nu fie de acord. Cu toate acestea, acesta prevede, de asemenea, ca instanța să oblige la eliminare *la solicitarea persoanei în cauză*.

Se înțelege din partea Ministerului Economiei că s-a obținut consiliere privind articolul 12/4 din partea Camerei de Comerț Americană din Republica Moldova. Articolul 12/4 nu pare să fie în concordanță cu legislația Statelor Unite, care este diferită de legislația UE în această privință. Republica Moldova lucrează la cerințele Acordului de asociere al UE și se recomandă ca întregul articol 12/4 să fie urmărit îndeaproape în ceea ce privește respectarea legislației UE.

Protecția minorilor

Legea nr. 30 privind protecția copiilor împotriva impactului negativ al informațiilor din 07 martie 2013 urmărește să introducă restricții asupra conținutului pe care copiii îl pot vedea online. Cuprinde dispoziții care solicită filtrarea conținutului pe internet. Acesta este articolul 5 /8 care prevede că:

„Persoana care furnizează servicii de acces la rețele de calculatoare publice (internet) va asigura implementarea și funcționarea corespunzătoare a măsurilor de filtrare a conținutului pe internet care are un impact negativ asupra copiilor; măsuri aprobate de Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor. La propunerea Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, Guvernul va aproba condițiile pentru utilizarea măsurilor obligatorii de filtrare la punctele de acces la rețele

de calculatoare publice (internet).”

Filtrele trebuie să îndeplinească criteriile stabilite în articolul 3, care definește ce se înțelege prin „conținut cu impact negativ asupra copiilor”. Aceste criterii sunt destul de largi și în timp ce obiectivul politic este de înțeles, acestea ar putea fi predispuse la interpretări greșite fără supravegherea reglementară corespunzătoare. Spre exemplu, „*cu privire la violență, încurajând agresiunea*” și „*care aprobă obiceiurile alimentare greșite și lipsa exercițiilor fizice*” ar putea să se aplice, de fapt, multor filme. Articolul 6 prevede excepții pentru informații de valoare educațională, științifică sau culturală sau pentru publicații care sunt de interes public. Pentru ca aceste excepții să fie puse în aplicare, ar trebui să existe un proces corespunzător.

Această dispoziție nu este în conformitate cu legislația UE, deoarece filtrarea reprezintă o interferență și o restricție care ar contraveni Regulamentului privind accesul la internetul deschis. De asemenea, aceasta ar implica articolul 10 din Convenția europeană a drepturilor omului, în special pentru că definițiile foarte largi nu ar fi în conformitate cu cerința pentru necesitate și proporționalitate, iar interpretarea acestora ar fi determinată de furnizorul de rețea, existând în consecință o lipsă a transparenței pentru utilizatori. Este puțin probabil ca furnizorii de rețele sau furnizorii de software de filtrare să aibă un interes în implementarea excepțiilor, iar acest lucru ar fi de natură să determine blocarea conținutului legal.

Legea nr. 30 solicită ca măsurile de filtrare să fie aprobate de către Ministerul TIC și implementate de către furnizori. Conform reprezentantului Ministerului TIC, atunci când aceștia au încercat să implementeze această lege, au considerat că acest lucru nu poate fi realizat. Textul legii nu este clar în ceea ce privește locul sau persoana care ar trebui să instaleze filtrarea.

Ministerul s-a angajat împreună cu furnizorii și elaborează o modificare a articolului 5/8 care ar putea să se potrivească mai bine cu legislația UE și să fie mai realistice de pus în aplicare. Formularea propusă este:

„Furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicare electronică, la solicitarea utilizatorilor; asigură furnizarea în temeiul acordurilor contractuale a serviciului de filtrare a conținutului de internet cu impact negativ asupra copiilor”.

În temeiul acestei modificări, furnizorii vor trebui să ofere un serviciu de filtrare, dar numai la solicitarea utilizatorului. Părinții vor fi în măsură fie să instaleze propriul software de filtrare pe telefonul inteligent sau calculatorul copilului, fie pot solicita acest lucru de la furnizorul de rețea. Ministerul TIC propune ca acest serviciu de filtrare să fie reglementat de ANRCETI. Furnizorii de rețele și-au exprimat preocuparea cu privire la această modificare, deoarece ar trebui să achiziționeze filtre din afara Republicii Moldova, fapt care implică probleme cu limba și costuri.

Cu toate acestea, este remarcat faptul că Ministerul de conducere pentru *Legea nr. 30 privind protecția copiilor împotriva impactului negativ al informațiilor din 07 martie 2013* este Ministerul de Cultură, care ar trebui să ducă modificarea mai departe.

Internet fără fir

Se înțelege faptul că Ministerul TIC planifică să introducă o altă propunere cu privire la filtrarea internetului fără fir pentru protecția copiilor. Din ce poate fi înțeles, acesta este un rezultat al unui grup de lucru cu Ministerul de Afaceri Interne, unde s-a determinat faptul că există o problemă cu accesul nelimitat la internetul fără fir. Ar impune o obligație asupra furnizorilor de rețele care operează sisteme publice de internet fără fir să filtreze conținutul care are un impact negativ asupra copiilor. Intervalul de timp este primul trimestru al anului 2017.

Cu toate acestea, această dispoziție poate fi problematică în ceea ce privește punerea în aplicare. Furnizorii de rețele și-au exprimat preocupările cu privire la filtre (astfel ca mai sus) și, de asemenea, cu privire la definiția furnizorului de internet fără fir în scopul acestei legi. Este incompatibilă cu legislația UE din motive asemănătoare cu cele subliniate mai sus cu privire la articolul 5/8.

Securitatea rețelei

Legea nr 20 din 3 februarie 2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice obligă furnizorii de servicii electronice să „ia măsuri de siguranță utilizând aceleași proceduri, dispozitive sau programe informatice specializate, prin intermediul cărora accesul la un sistem de informații este restricționat sau refuzat pentru utilizatorii neautorizați”. O modificare a acestei prevederi în temeiul Legii nr 161 (Legea Big Brother) clarifică faptul că acest lucru înseamnă accesul neautorizat la propriul sistem al furnizorului și, prin urmare, că furnizorul este în măsură să restricționeze sau să blocheze accesul în astfel de cazuri. Cu toate acestea, nu este foarte clar ce intenționează să abordeze această dispoziție. S-ar putea presupune că înseamnă calculatoare zombi sau un atac asupra rețelei, cum ar fi malware, refuz de atac al serviciului sau amenințări persistente avansate. Un exemplu privind acest tip de amenințare a securității ar fi atacul asupra rețelei StarNet din 2015, în care au fost furate datele a 53.000 de utilizatori. Ar fi mai bine dacă intenția politiciei referitoare la natura accesului neautorizat ar fi clară.

În temeiul legislației UE, trebuie să existe un echilibru care să permită utilizatorilor să se ocupe de astfel de atacuri și, de asemenea, să faciliteze protejarea drepturilor utilizatorilor, inclusiv a vieții private. În temeiul Regulamentului privind accesul la internetul deschis, furnizorilor de internet le este permis să ia măsuri împotriva acestor tipuri de amenințări asupra rețelei, cu condiția ca acțiunea să fie necesară și proporțională. Acest lucru înseamnă că acțiunea furnizorilor poate viza un anumit atac, inclusiv blocarea adresei IP de unde provine atacul, iar blocarea sau restricționarea trebuie ridicată după finalizarea atacului. Autoritățile privind protecția datelor sunt obligate să supravegheze prelucrarea datelor cu caracter personal care, în urma unei hotărâri recente la Curtea Europeană de Justiție²⁸, include și adresele IP.

De asemenea, breșele de securitate create de astfel de atacuri ridică probleme în ceea ce privește protecția datelor și în temeiul revizuirilor din 2009 ale Directivei privind viața privată electronică puse în aplicare de Republica Moldova, o procedură de notificare a încălcării securității datelor a fost specificată.

Se înțelege faptul că Ministerul TIC a elaborat o nouă dispoziție pentru furnizorii de rețele pentru a fi în măsură să deconecteze așa numiții „zombi” și faptul că dispoziția a fost elaborată la solicitarea furnizorilor. Noua dispoziție a fost aprobată de guvern și în momentul de față este în curs de examinare în Parlament.

Problema pe care furnizorii doresc să o abordeze este una privind securitatea rețelei. Infractorii cibernetici vizează calculatoarele nesigure cu viruși care preiau controlul software-ului de funcționare și, atunci când utilizatorul nu este activ, permite calculatorului să fie utilizat pentru a trimite mesaje nedorite, viruși sau malware sau într-un atac de refuzare a serviciului. Un calculator care a fost acaparat de un infractor cibernetic în acest mod este cunoscut drept un „zombi”.

Conform ministerului, această nouă dispoziție permite furnizorilor să acționeze, notificând utilizatorii asupra faptului că, calculatorul acestora a fost exploatat solicitându-le să abordeze problema. Dacă utilizatorul nu reușește să acționeze, atunci furnizorul va avea dreptul să-l

28 Cauza C-582/14 Patrick Breyer c. Bundesrepublik Deutschland.

deconecteze. Ministerul a evidențiat că, deoarece dispoziția este elaborată în momentul de față, acesta reprezintă un drept al furnizorului și nu o obligație legală.

Cu toate acestea, trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

Deconectarea a fost dezbătută pe larg la nivel politic în UE, într-un context diferit: acest lucru a fost așa numitele propuneri de trei abateri, în care deținătorii de drepturi au dorit ca utilizatorii de fișier peer-to-peer să fie deconectați pentru încălcarea drepturilor de autor. Aceasta s-a constatat a fi nefuncțională, iar în Franța, unde a fost adoptată și implementată o lege, a fost dispusă o singură deconectare în trei ani, iar sistemul a fost abandonat.

Problema deconectării este complexă deoarece întreruperea serviciului de internet pentru o persoană are ca efect privarea acesteia de toate comunicațiile care le-ar permite să participe la societatea informațională. Dacă aceasta este deconectată, nu ar putea să desfășoare activități normale, cum ar fi servicii bancare, comunicare personală, educație sau plata taxelor. Acest lucru garantează dreptul la libertatea de exprimare și s-a considerat că orice deconectare ar trebui să fie dispusă numai de către o instanță. Cu toate acestea, furnizorii sunt în măsură să deconecteze clienții care nu își plătesc facturile.

Nu este clar dreptul furnizorilor de a deconecta în astfel de cazuri. Poate fi recomandabil să existe măsuri de precauție pentru utilizatori împotriva deconectării false. De asemenea, este recomandat ca Republica Moldova să aștepte Comisia Europeană să publice propunerile de revizuire a directivei privind viața privată electronică, care se ocupă cu probleme privind protecția datelor referitoare la furnizorii de rețea. Directiva privind viața privată electronică revizuită este anticipată în ianuarie 2017.

Protecția datelor

La Masa rotundă, Centrul Național de Protecție a Datelor a declarat că în conformitate cu competențele acestora de a sesiza operațiuni ilegale de procesare a datelor, acesta ar fi în măsură să dispună blocări pe paginile web care colectează sau prelucrează date ilegale. Ar trebui remarcat acest aspect, iar compatibilitatea acestuia cu legislația UE ar trebuie să fie pusă la îndoială, dar dispozițiile legale relevante nu au fost analizate. În temeiul Regulamentului privind accesul la internetul deschis, Centrul Național de Protecție a Datelor ar fi responsabil pentru prelucrarea datelor în contextul blocării de conținut și gestionarea traficului pe rețele. Se recomandă ca aceștia să consulte în acest sens opiniile autorității europene de protecție a datelor și articolul 29 Grup de lucru.

Opțiuni politice pentru Republica Moldova

Pentru a aduce pe deplin legislația din Republica Moldova în conformitate cu cel mai recent cadru legislativ privind telecomunicațiile, Regulamentul privind accesul la internetul deschis ar trebui să fie transpus. Regulamentul privind accesul la internetul deschis este o actualizare importantă a cadrului din 2009. Va fi necesară abordarea problemelor viitoare previzibile. În special, deoarece Republica Moldova pune în aplicare legi pentru a bloca accesul la conținut, va stabili un cadru legal îmbunătățit cu unele măsuri de protecție și supraveghere de reglementare.

Ministerul TIC a subliniat că nu a existat nicio cerință reală pentru a proceda astfel în temeiul Acordului de asociere, astfel cum este stabilit inițial. Cu toate acestea, se înțelege din partea ministerului că Regulamentul privind accesul la internet deschis a fost inclus într-o listă actualizată din octombrie 2016 a anexelor Acordului de asociere. Acest lucru înseamnă că acesta nu va trebui să fie pus în aplicare în temeiul termenilor Acordului de asociere. Punerea în aplicare este

programată pentru octombrie 2019.

În baza discuțiilor cu ANRCETI și Ministerul TIC, se pare că punerea în aplicare este realistă. Republica Moldova va avea multe dintre elementele necesare în vigoare. Republica Moldova este în proces de transpunere a cadrului privind telecomunicațiile din 2009, precum și a directivei privind comerțul electronic și a transpus deja Directiva cu privire la drepturile de proprietate intelectuală. Împreună, aceste legi stabilesc instrumentele legale esențiale necesare pentru punerea în aplicare a Regulamentului privind accesul la internetul deschis. Mai mult, ANRCETI se va implica anul viitor într-un grup de lucru de implementare a Regulamentului, în care va analiza îndrumările BEREC și va obține expertiza necesară pentru a monitoriza și a consolida Regulamentul. La evenimentul masa rotundă care a avut loc în cadrul acestui proiect, a existat o susținere din partea industriei și a autorității de reglementare pentru punerea în aplicare a Regulamentului privind accesul la internet deschis și îndrumările BEREC. Se remarcă faptul că ministerul va trebui să desfășoare un nou proces de consultare în cadrul procesului de implementare, în care să poată fi abordată fiecare preocupare a părții interesate.

Au fost exprimate preocupări cu privire la faptul că instanțele din Republica Moldova nu dispun de experiență și cunoștințe pentru a evalua cazurile de blocare. Deși legislația din Republica Moldova ar fi în conformitate cu buchia cadrului UE, cât privește solicitarea unui ordin judecătoresc conform Regulamentului privind accesul la internetul deschis, există preocupări privind faptul că, în practică, instanțele ar aproba automat cererile de blocare. În consecință, ar exista un risc de cenzură. Unele părți interesate au sugerat că un manual pentru sistemul juridic al Consiliului Europei ar trebui să fie transmis pentru îndrumare.

Părțile interesate prezente la Masa rotundă au exprimat o solicitare pentru expertiza internațională în curs pentru a sprijini tranziția la cadrul UE. În special, acestea ar dori expertiză în elaborarea și punerea în aplicare a legilor noi în acest domeniu. Se recomandă ca această solicitare să fie urmată.

De asemenea, se recomandă o relaționare mai profundă între părțile interesate naționale. Ca punct de pornire, furnizorii de rețele au solicitat ca AGEPI să desfășoare o consultare cu privire la articolul 66. De asemenea, aceștia au solicitat discuții cu Centrul național de protecție a datelor cu privire la o problemă tehnică a transferului de date dincolo de frontiere.

Este în continuare recomandat ca toate părțile interesate să relaționeze cu comunitatea internațională de guvernare a internetului. Primele etape sunt realizate de Asociația Companiilor TIC din Republica Moldova (ATIC), la întrevvedere cu EuroISPA și de către ANRCETI în cooperare cu rețeaua autorităților de reglementare EaP. De asemenea, s-a sugerat că Centrul Național de Protecție a Datelor ar putea consulta lucrările publicate de către Autoritatea Europeană de Protecție a Datelor și Grupul de lucru privind articolul 29 cu privire la neutralitatea rețelei și filtrare.

Mai mult, există unele măsuri specifice pe care Republica Moldova le-ar putea lua pentru a îmbunătăți alte elemente ale cadrului legal în ceea ce privește blocarea conținutului:

- să elimine articolul 66 din Legea nr. 39 privind drepturile de autor
- să îmbunătățească măsurile de protecție în Legea nr 281. Orice măsură de blocare a conținutului trebuie să fie necesare și proporționale și strict direcționate spre abordarea problemei. Acestea ar trebui să specifice locația conținutului care urmează să fie blocat, motivul blocării și să ofere editorului de conținut oportunitatea de a se apăra sau de a contesta decizia. Ordinele ar trebui supravegheate de către instanțele care ar trebui să ia decizia finală. Procesul pentru înaintarea unor astfel de ordine din partea serviciilor de securitate către furnizorii de rețele ar trebui să fie bine definite pentru a preveni abuzul. Procesul pentru blocare, precum și procesul de contestare ar trebui să fie clar definite și transparente pentru cetățeni, iar cetățenii ar trebui să fie în măsură să înțeleagă clar criteriile de blocare. Orice conținut care este blocat incorect ar trebui să fie restabilit imediat.
- În Legea nr 161 (legea Big Brother) se recomandă să se verifice dacă cerința unui ordin

judecătorească și excepția - limitarea la lista Interpol „cei mai răi” - sunt specificate în proiectul final

- Să clarifice și să perfecționeze definițiile în Codul penal și în Legea nr 54 privind combaterea extremismului
- Să pună în aplicare dispoziții privind transparența din cadrul UE privind telecomunicațiile din 2009
- Articolul 12/4 din proiectul de modificări la **Legea privind comerțul electronic** nr 284-XV din 22 iulie 2004 ar trebui urmărit îndeaproape în ceea ce privește racordarea legislației UE.
- Să ofere instruire și susținere pentru sistemul judiciar și instanțe.

Cu acest cadru în vigoare, Republica Moldova ar trebui să stabilească o bază legală pentru economia avansată a internetului, care este vizată în Strategia Moldova Digitală 2020.

Legi relevante

Articolul 32 din Constituția Republicii Moldova (garantează dreptul la libertatea de exprimare)

Legea privind libertatea de exprimare nr. 64 din 23 aprilie 2010

Legea privind comunicațiile electronice nr. 241 din 15 noiembrie 2007 (în prezent este în curs de actualizare)

Legea privind comerțul electronic nr 284-XV din 22 iulie 2004 (în prezent este în curs de modificare)

Legea privind protecția copiilor împotriva impactului negativ al informațiilor nr. 30 din 7 martie 2013

Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice nr. 20 din 3 februarie 2009

Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe nr. 139 din 7 februarie 2010

Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29 martie 2012

[Proiect] Legea privind modificarea și completarea anumitor acte juridice nr 161 (*cunoscută drept Legea Big Brother*)

[Proiect] Legea nr 281 [mandat de securitate] privind modificările și completările anumitor acte legislative

Legea privind combaterea activității extremiste nr. 54-XV din 21 februarie 2003 (va fi actualizată prin legea 281)

Cod penal

Articolul 185/1 Drepturi de autor

Articolul 208/1 Pornografie infantilă

Articolul 140 Propagandă de război

Articolul 134/11 și 278-280 Acte de terorism (finanțare, recrutare în scopul terorismului)

Articolul 346 Îndemn la ură, discriminare națională, rasială sau religioasă, la ostilitate sau violență (discurs de instigare la ură)

Articolul 247/1 Constrângere pentru a încheia sau a refuza încheierea unei tranzacții

Articolul 177 și 178 Încălcarea drepturilor la viață privată

Modificări propuse pentru Codul Penal (în proiectul de lege nr. 281)

Articolul 134/14 Extremism

Articolul 340-341 Amenințări împotriva ordinii constituționale

Articolul 3401 /1 Acțiuni care vizează modificarea regimului constituțional din Republica Moldova, sau integritatea ori inviolabilitatea acestora

Articolul 341 / Apeluri care amenință regimul constituțional din Republica Moldova Nouă Organizare, difuzare, apeluri publice, propagare de material nazist

Articolul 346 Propagarea materialului nazist sau xenofob; difuzare de material extremist, crearea, gestionarea sau organizarea activității unei organizații extremiste sau participare la aceasta (discurs de instigare la ură)

Cod administrativ

Articolul 96 Drepturi de autor

Articolul 90 Pornografie

Articolul 90/1 Impacturi negative asupra minorilor

Articolul 70 Calomnie

Articolul 69 Insultă

Articolul 74/1 Încălcarea drepturilor de protecție a datelor

Competențe instituționale

Ministerul Tehnologiei Informaționale și Comunicațiilor [legea nr 241]

Direcția pentru Cooperare Internațională și Integrare Europeană

Ministerul Culturii [legea nr 30]

Ministerul Afacerilor Interne [legea nr 161]

Agencia Națională de Reglementare pentru Tehnologia Informației și Comunicațiilor Electronice (ANRCETI) [legea nr 241]

Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal [legea nr. 59]

Agencia de Stat privind Proprietatea Intelectuală (AGEPI) [legea nr 139]

Procuratura Generală [cod penal/ legea nr 161]

Inspectoratul Național General de Poliție, Centrul pentru Combaterea Criminalității Informatice [legea nr 161]

Alte aspecte care apar din cercetare

Anumite aspecte politice suplimentare au fost aduse în discuție în timpul misiunii de cercetare a acestui raport, dar se află în afara domeniului de aplicare a acestuia. Centrul de resurse juridice din Republica Moldova (LRM) a fost preocupat de faptul că Legea nr 161 (Legea Big Brother) prevede ca autoritățile de punere în aplicare a legii să pună sechestru pe echipamentele utilizatorilor. Acest lucru ridică preocupări cu privire la drepturile omului în ceea ce privește libertatea de exprimare și viața privată, dar nu este strict un aspect al neutralității rețelei.

De asemenea, este adusă în discuție problema disponibilității conținutului ilegal de anumite ONG-uri. S-a sugerat că în Republica Moldova conținutul este piratat deoarece utilizatorii nu pot obține acces legal la acesta. Nu există pagini web de unde aceștia să poată obține muzică și filme din Statele Unite, Marea Britanie sau Europa. Aceștia au reproșat faptul că singurul conținut disponibil legal este cel din Rusia. S-a subliniat faptul că nu există nici măcar săli de cinema în Republica Moldova, deși acest lucru nu a fost verificat. O recomandare este că autoritățile decizionale ar putea să încurajeze dezvoltarea unor noi modele de afacere pentru Republica Moldova, cu scopul de a face disponibil legal conținutul pe care îl doresc utilizatorii.

Se recomandă ca Republica Moldova să revizuiască propunerile pentru notificare și procedurile de retragere în *proiectul de lege care modifică Legea nr. 284-XV din 22.07.2004 privind comerțul electronic*.

Se recomandă ca Republica Moldova să efectueze o evaluare a tuturor legilor legate de internet utilizând indicatorii din Recomandarea CM/Rec (2016)5 a Consiliului Europei privind libertatea internetului.

Mulțumiri

Autorul ar dori să mulțumească pentru asistență Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, ANRCETI, AGEPI, Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, Consiliului Coordonator al Audiovizualului, Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, precum și Centrului de Jurnalism Independent, Centrului de Resurse Juridice din Republica Moldova, Centrului de Mobilitate din Republica Moldova, Asociației Centrului Promo-Lex, Centrului Asociației Publice pentru Promovare a Libertății de Exprimare și Accesului la Informații „Acces-info”, Moldcell, Orange Moldova.